

JAHONDA MASOFAVIY TA'LIMNING RIVOJLANISHI

NOMOZOVA RUXSHONA XAYRULLA QIZI

Termiz iqtisodiyot va servis Universiteti pedagogika ta'lim yo'nalishi

Ilmiy rahbar: Jumayeva Gulnora Tursunpo'latovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada jahonda masofaviy ta'limning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va zamonaviy tendensiyalari tahlil qilinadi. Masofaviy ta'limning global miqyosda ommalashishiga ta'sir etgan texnologik, ijtimoiy va iqtisodiy omillar yoritilgan. Shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasi, onlayn ta'lim platformalari, raqamli pedagogika va masofaviy ta'limning afzallik hamda muammolari ko'rib chiqilgan. Maqolada masofaviy ta'limning kelajakdagi istiqbollari va uning ta'lim tizimidagi o'rni haqida ilmiy xulosalar berilgan

Kalit so'zlar: Masofaviy ta'lim, onlayn ta'lim, raqamli ta'lim, elektron ta'lim (e-learning), ta'lim texnologiyalari, global ta'lim, ochiq ta'lim platformalari, ta'lim tizimi

Kirish: Zamonaviy jamiyatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimida tub o'zgarishlarga sabab bo'ldi. An'anaviy ta'lim shakllari bilan bir qatorda masofaviy ta'lim global miqyosda keng rivojlanib, ta'lim olish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Masofaviy ta'lim o'quvchi va o'qituvchining bir joyda bo'lishini talab qilmasdan, zamonaviy texnologiyalar orqali bilim berish va bilim olish jarayonini tashkil etishga xizmat qiladi.

Ayniqsa, pandemiya davrida masofaviy ta'limning ahamiyati yanada ortib, u jahon ta'lim tizimining muhim bo'g'iniga aylandi. Shu bois, masofaviy ta'limning jahon miqyosidagi rivojlanishini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Ayniqsa, pandemiya davrida masofaviy ta'limning ahamiyati yanada ortib, u jahon ta'lim tizimining muhim bo'g'iniga aylandi. Shu bois, masofaviy ta'limning jahon miqyosidagi rivojlanishini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Masofaviy ta'lim tushunchasi va shakllanishi.

Masofaviy ta'lim — bu o'qituvchi va ta'lim oluvchi o'rtasida bevosita jismoniy muloqot bo'lmagan holda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida bilim berish va bilim olish jarayonini tashkil etish shaklidir. Ushbu ta'lim turi o'quv jarayonini vaqt va makon bilan cheklamasdan, masofadan turib amalga oshirish imkonini beradi.

Masofaviy ta'limning asosiy maqsadi ta'lim olish imkoniyatini kengaytirish, bilimlarni hamma uchun ochiq va qulay qilish hamda ta'lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etishdan iboratdir.

Masofaviy ta'limning shakllanishi tarixiy jihatdan bir necha bosqichda amalga oshgan. Dastlabki bosqich XX asr boshlariga to'g'ri kelib, bu davrda ta'lim pochta orqali olib borilgan. O'quv materiallari talabalarga yozma shaklda yuborilgan va bajarilgan topshiriqlar qayta pochta orqali tekshiruv uchun jo'natilgan. Ushbu usul masofaviy ta'limning eng sodda va dastlabki shakli hisoblanadi.

Keyingi bosqichda radio va televideniye imkoniyatlaridan foydalanilgan. Bu davrda ma'ruzalar va darslar audio hamda videoko'rsatuvlar orqali yetkazilgan. Ushbu usul axborotni keng auditoriyaga tez yetkazish imkonini bergan bo'lsa-da, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ikki tomonlama aloqaning cheklanganligi bilan ajralib turgan.

Kompyuter texnologiyalarining rivojlanishi masofaviy ta'limning yangi bosqichini boshlab berdi. Elektron darsliklar, test dasturlari va multimediali materiallar o'quv jarayoniga joriy etildi. Bu bosqichda ta'lim jarayoni yanada interaktiv tus oldi.

Internet texnologiyalarining keng tarqalishi masofaviy ta'limning jadal rivojlanishiga sabab bo'ldi. Onlayn ta'lim platformalari, videokonferensiyalar, virtual sinflar va bulutli texnologiyalar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirdi. O'quvchi va o'qituvchi o'rtasida real vaqt rejimida muloqot qilish imkoniyati paydo bo'ldi.

Hozirgi kunda masofaviy ta'lim raqamli ta'lim tizimining muhim qismi hisoblanadi. Sun'iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari asosida ta'lim jarayonini yanada shaxsiylashtirish imkoniyati yaratilmoqda. Masofaviy ta'lim an'anaviy ta'limni to'ldiruvchi va ba'zi hollarda uning muqobili sifatida keng qo'llanilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta'lim jamiyatning ehtiyojlari va texnologik taraqqiyot ta'sirida shakllanib, bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylandi. U ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Masofaviy ta'limning afzalliklari. Masofaviy ta'lim zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan bo'lib, ta'lim jarayonini vaqt va makon jihatidan erkin tashkil etish imkonini beradi. Ushbu ta'lim shakli bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlarida keng

qo'llanilmoqda va an'anaviy ta'limga samarali muqobil sifatida e'tirof etilmoqda.

Masofaviy ta'limning eng muhim afzalliklaridan biri — ta'lim olish imkoniyatlarining kengayishidir. U chekka hududlarda yashovchi, sog'lig'i sababli ta'lim muassasasiga bora olmaydigan yoki ish bilan band bo'lgan shaxslar uchun bilim olish imkonini yaratadi. Shu orqali ta'limning tengligi va ommaviyligi ta'minlanadi.

Yana bir muhim afzallik — vaqt va makon tejallishidir. Masofaviy ta'limda qatnashish uchun muayyan joyga borish talab etilmaydi, bu esa yo'lga ketadigan vaqt va xarajatlarni kamaytiradi. O'quvchilar darslarni o'zlariga qulay vaqtda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Masofaviy ta'lim individual yondashuvni ta'minlaydi. Har bir ta'lim oluvchi o'z bilim darajasi, qobiliyati va o'rganish tezligiga mos ravishda materiallarni o'zlashtirishi mumkin. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, masofaviy ta'lim ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi. Turli favqulodda holatlarda, jumladan pandemiya, tabiiy ofatlar yoki ijtimoiy cheklovlar davrida ham ta'lim jarayoni to'xtab qolmaydi.

Masofaviy ta'lim xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi. O'quv binolari, transport va bosma materiallarga ketadigan xarajatlar qisqaradi. Shu bilan birga, elektron resurslardan foydalanish ta'limni iqtisodiy jihatdan samaraliroq qiladi.

Bundan tashqari, masofaviy ta'lim raqamli savodxonlikni rivojlantiradi. Ta'lim oluvchilar zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalarini egallab, mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lib boradilar.

Masofaviy ta'limning muammolari. Masofaviy ta'lim zamonaviy ta'lim tizimining muhim shakllaridan biri bo'lishiga qaramay, u bilan bog'liq qator muammolar mavjud. Ushbu muammolar ta'lim jarayonining samaradorligi va sifati bilan bevosita bog'liq bo'lib, ularni bartaraf etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Masofaviy ta'limning asosiy muammolaridan biri — texnik ta'minot va internetga bog'liqlikdir. Barcha hududlarda yuqori tezlikdagi internet mavjud emasligi, zamonaviy kompyuter yoki mobil qurilmalarning yetishmasligi ta'lim jarayonida tengsizlikni yuzaga keltiradi. Bu holat ayniqsa chekka hududlarda yashovchi ta'lim oluvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi.

Yana bir muhim muammo — jonli muloqotning cheklanganligidir. Masofaviy ta'limda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi bevosita muloqot kamayadi, bu esa ta'lim jarayonida motivatsiyaning pasayishiga olib

kelishi mumkin. Ayniqsa, yosh o'quvchilar uchun bunday cheklovlar bilimni o'zlashtirishda salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Masofaviy ta'limda nazorat va baholash tizimi ham muammoli hisoblanadi. Talabalarning mustaqil ishlashini to'liq nazorat qilish, akademik halollikni ta'minlash murakkablashadi. Plagiat, testlarda boshqalar yordamidan foydalanish kabi holatlar ta'lim sifatiga salbiy ta'sir qiladi.

Shuningdek, raqamli savodxonlikning yetishmasligi ham masofaviy ta'limning jiddiy muammolaridan biridir. Ba'zi o'qituvchilar va ta'lim oluvchilar

zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashda yetarli ko'nikmaga ega emasligi sababli ta'lim jarayoni samarali tashkil etilmaydi.

Masofaviy ta'limda psixologik muammolar ham kuzatiladi. Uzoq vaqt davomida ekran qarshisida ishlash diqqatning susayishi, charchoq va ijtimoiy ajralish hissini kuchaytiradi. Bu holat ta'lim oluvchilarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Bundan tashqari, masofaviy ta'limda amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishdagi qiyinchiliklar mavjud. Amaliy ko'nikmalarni talab qiladigan fanlar bo'yicha masofadan turib sifatli ta'lim berish murakkab hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, jahonda masofaviy ta'lim zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Texnologik taraqqiyot masofaviy ta'limning sifatini oshirib, uning imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Kelajakda sun'iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari masofaviy ta'limni yanada rivojlantirishi kutilmoqda. Masofaviy ta'lim an'anaviy ta'limni to'ldiruvchi va ayrim hollarda uning muqobili sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Distance Education and Digital Learning.
2. Moore M., Kearsley G. Distance Education: A Systems View. Wadsworth, 2020.
3. Bates T. Teaching in a Digital Age. Open Learning Press, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
5. Internet ta'lim platformalari va ilmiy maqolalar (Coursera, edX, UNESCO ma'lumotlari).